

KINCAL, Remzi
Y.Vatandaşlık Bilgisi
Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, VIII+203 s.
ISBN: 975-591-695-4

Tanıtan: Yadiğâr ERCAN

Vatandaşlık bilgisi; insan hakları, yurttaşlık bilgisi, birey - toplum ilişkisi, toplumsal örgütlenmeler ve değişimleri ele alan ve bunları konu olarak içeren bilgi dalıdır. Kişi; insan olarak dünyanın; birey olarak da toplumun üyesidir. Bu yüzden kişi hem dünyayla hem de içinde bulunduğu toplumla ilişki içerisinde. Bu ilişkiyi inceleyen, araştıran ve saptamalarda bulunan vatandaşlık bilgisi çeşitli disiplin alanlarından yararlanarak çerçevesini belirlemektedir.

Hukuk, siyaset, insan bilimi, anayasa, vb. gibi disiplinleri temel alarak; insan toplum ve insan dünya ilişkisini değerlendirmeyi ve analizler yaparak tespitlerde bulunmayı amaçlayan vatandaşlık bilgisi içeriğini bu şekilde oluşturur. Bu oluşumun en önemli malzemesi ya da temel taşı “insan”dır. Vatandaşlık bilgisi; insanın ilk çağlardan günümüz modern dönemlerine kadar gelişimini, değişimini ve hatta dönüşümünü ele alan ve bunu insanın yaşadığı ortam ve koşulların bağlayıcılığıyla yapan bir disiplin olarak görülmektedir.

İnsan sosyal bir varlıktır. Ancak tek boyutlu değildir insan; bunun yanı sıra pek çok niteliği ve özelliği vardır. Yaşadığı ortamı değiştiren, geliştiren, yetkinleşip olgunlaşmasını sağlayan insan; bunu yaparken de toplumsallaşan varlıktır. Toplumsallaşmanın koşulu yaşadığı kültürel ya da maddi ortama uyum sağlaması ve katkıda bulunmasıdır. Toplumun genel geçer paradigmasını ve argümanlarını üstünde taşıyan insan, birey olarak da özgür olmak ve varolmak için çeşitli doktrinler ve düşünceler geliştirip bunlara ulaşabilmek için de eylem ve söylemlerin içerisinde yer almıştır. Yurttaşlık hakkı, insan hakları ve temel özgürlükler bireyin toplum içerisinde kendini gerçekleştirirken “olmazsa olmaz”ların başında yer almıştır. Bu dinamikler insanla birlikte gelişmiş ve değişmiştir. Toplumlar ve dolayısıyla dünya dönüşürken elbette insan da bu değişim ve dönüşüm içerisinde “insan ve birey” olarak sahip olduklarını ya da olmadıklarını gözden geçirip daha iyisi için mücadele etmiştir.

J. Paul. Sartre “özgürlük seçim yapabilmektir” der; bu saptamanın vatandaşlık bilincinin oluşumu için iyi bir örnek olacağını sanıyorum. Vatandaşlık bilinci ya da bilgisi bireyin sosyal bir yaşam sürerken ya da sosyalleşirken anayasal, hukuki, siyasi ve ekonomik haklarının farkında olmasını sağlarken bu yönde de en azından düşünmesini gerektirir.

Prof. Dr. Remzi Kıncal’ın bu kitabı da “Vatandaşlık Bilgisi” disiplini hakkında genel bilgiler veren ve bu bilimin temel argümanlarını içeren bir çalışma olarak karşımıza çıkıyor.

Kitap, on bir bölümden oluşmaktadır. Yazar her bölümde bu alanın temel unsurlarını ele alıp değerlendirirken, okura da farklı bakış açıları da kazandırmaktadır.

Kitabın birinci bölümü, “Bireyin Toplumsal Hayatı” adını taşımaktadır. Bu bölümünde bireyin toplumsal yaşamı ve bireyin toplumsallaşması verilirken toplumsal gruplar ve kurumlar, aile, din, eğitim, politika ve yönetim, kitle iletişim araçları ve sivil örgütlenmeler alt başlıklarıyla bu değerlendirmeler açıklanmıştır. İnsanın toplumdan bağımsız olamayacağı gerçeğinin altının çizildiği bu bölümde bireyin toplum içerisindeki gelişimi ve değişimi izlenerek nasıl bir varlık olduğu vurgulanmıştır. Bu bölümde; bireyin toplumsal nitelikleri ve bireyi belirleyen toplumsal argümanların incelemesi yapılırken; insanlığın tarihsel süreçleri ve evreleri geniş bir biçimde verilmiş ve bu değişimlerin, dönüşümlerin birey üzerindeki etkileri ve bireye yansımaları üzerinde durulmuştur.

Kitabın ikinci bölümünde ise; “Toplum Hayatını Düzenleyen Kurallar” başlığı altında toplumun bireyi bünyesine alırken bireyin davranışlarını nasıl ve ne amaçla

sınırladığı üzerinde durulmuş ve toplumsal düzen oluşturulurken toplumsal kontrol mekanizması hakkında bilgiler verilmiştir. Toplumlar sürekliliğini bireylerinin toplumsal değerleri ya da kuralları içselleştirmeleriyle sağlarlar. Bu yüzden bireyler toplumsallaşırken varolan toplumsal düzene uymak ve bu düzeni korumakla yükümlüdürler. Bu bölümde bu yükümlülüklerin, sınırlandırmaların ve gerekliliklerin tanımlamaları yapılmış ve toplumsal normların ve kuralların bireyi nasıl biçimlendirdiği ve toplumsallaştırdığı üzerinde durulmuştur.

Kitabın üçüncü bölümünde vatandaşlık bilgisinin en can alıcı konularından biri olan “İnsan Hakları ile Demokrasinin Felsefi ve Toplumsal Temelleri” başlığı ele alınmıştır. İnsanın varlıksal özellikleri nelerdir, hangi niteliklere sahiptir, nasıl düşünür, ne ister, nasıl yaşamayı seçer? Tüm bu soruların yanıtlanmaya çalışıldığı bir bölümdür üçüncü bölüm. Akıllı ve düşünen bir varlık olarak insan yaşamı, yaşadığı toplumu ve dünyayı anlamaya ve kavramaya çalışır. İnsanın yaşama biçimi, dünya görüşü, beklentileri, idealleri, diğer insanlarla ve kurumlarla olan ilişkileri ve nihayetinde tüm insanlıkla olan doğal bağı onun bu konularda düşünmesine ve çeşitli tezler üretmesine neden olmaktadır. Bu süreç yazarın deyişiyle insan haklarını ve demokratik yaşama biçimini gündeme getirmektedir. İnsan kendisini belirleyen kültürel ortam ve yasal çerçeveler yanında evrensel ilkelerin de ölçü tutulduğu temel hak ve özgürlüklerden yararlanmak isteyecektir. Toplumsal özgürlüğün yanı sıra kişisel özgürlüklerin de önemi vurgulanarak temel hak ve özgürlüklerin ve demokratik yönetim biçiminin felsefi temelleri de verilmiştir bu bölümde.

Dördüncü bölüm; üçüncü bölümün devamı niteliğinde görülmektedir ve “ Temel İnsan Hakları ve Özgürlükleri” başlığını taşımaktadır. İnsan haklarının tarihsel gelişiminin verildiği bu bölümde; bu konunun ulusal ve evrensel yaklaşımlarla sınırları çizilmiştir. Antik çağlardan itibaren insan hakları düşüncesinin çeşitli uygarlıklarda nasıl tanımlandığı ya da nasıl algılandığı konusu irdelenmiş ve bu düşüncenin daha çok evrensel boyutu ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca temel hakların ve özgürlüklerin açıklaması yapılarak bunların sınırları ve içerikleri konusunda okura geniş bilgi verilmiştir.

Beşinci bölümde ise “Demokrasi ve Evrimi” başlığı yer almaktadır. Demokrasi kavramının ne olduğu, niteliği ve içeriği hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde; ulusal ve evrensel düzeydeki tarihsel gelişimiyle birlikte, bu kavramın düşünce dünyasında yer almasından başlayarak evrim geçirip olgunlaşarak günümüz modern dünyasındaki algılanmasına kadar olan uzun sürecin incelenmesi yapılmış; ayrıca demokrasinin temel ilkeleri ve tipleri hakkında bilgi verilmiştir.

Altıncı bölüm; demokrasi kavramının pratik yaşamdaki alanını sorgulamaktadır; “Yaşama Biçimi Olarak Demokrasi ve Aile, Okul ve Çevrede Demokrasi” konularını kapsamaktadır bu bölüm. Ailedeki demokrasi anlayışının bireyin düşünme ve yaşama biçimindeki etkilerinin irdelendiği bu bölümde bireyin aile ilişkileri, çevresiyle, arkadaşları ve öğretmeniyle olan ilişkileri bu kavramdan hareketle ele alınmıştır.

Yedinci bölüm “ Çeşitli Devlet Türleri – Siyasal Sistemler” başlığıyla verilmiştir ve “devlet” kavramının ve çeşitli yönetim biçimlerinin ele alındığı bir bölümdür. Binlerce yıldır bir örgütlenme biçimi ve toplumsal bir gerçeklik olan devlet olgusu temel unsurlarıyla araştırılmıştır bu bölümde. Devletin siyasal ve toplumsal bir kavram olduğu gerçeğinden hareketle devletin toplum yapısı ve toplumsallığı üzerinde durulurken günümüz siyasal sistemi içindeki yeri irdelenmiştir. Devlet şekilleri ve siyasal sistemler üç temel başlık altında irdelenmiş ve bu temel başlıklara göre özellikleri verilmiştir.

Sekizinci bölüm ise “Anayasal Yaşam ve Türkiye Cumhuriyetinin Temel Nitelikleri” adını taşımaktadır. Bu bölümde anayasanın ne olduğu üzerinde durulmuş ve ulusal düzeydeki anayasa hakkında bilgiler verilmiştir. Türk anayasasının nitelikleri, ilkeleri, içeriği ve temel unsurları ele alınıp incelenmiştir. Yine Türk Anayasasına göre “devlet”

olgusunun işlevi, nasıl biçimlendiği, nasıl algılandığı ve görevleriyle ilgili anayasal düzenlemeleri de içeren bilgiler verilmiştir.

“Türk Devleti, Vatandaşların Hakları ve Sorumlulukları” adlı dokuzuncu bölümde ise ulusal düzlemde temel hak ve özgürlüklerin yanı sıra birey olarak Türk vatandaşlarının yükümlülüklerinin neler olduğu konusunda bilgiler verilmiştir. Anayasal hak ve yükümlülükler yine anayasal düzenlemelerden hareketle verilmiştir. Kişisel hak ve özgürlükler, toplumsal, siyasal ve ekonomik yükümlülükler, haklar ve görevler hakkında bilgiler verilerek bu konudaki bireysel statünün anayasal yorumlanması yapılmıştır.

Onuncu bölüm “ Vatandaşın Toplumsal Yaşama Katılımı” başlığını taşımaktadır. Bireyin toplumsal niteliği onun varoluşsal niteliğidir aynı zamanda. Birey toplumsallaşırken; kişilik özelliklerini ve niteliklerini yaşadığı toplumun karakteristik özelliklerinden alır ve böyle şekillenir. Yazar bu bölümde bireyin vatandaş olarak yaşadığı toplumla, toplumsal kurumlarla ve diğer bireylerle olan ilişkisini yorumlayarak bilinçli, bilgili ve eleştirel bir bakış açısına sahip bireyin; toplumu nasıl geliştirip değiştirebileceği konusunda açıklamalarda bulunmaktadır. Birey gelişmiş toplumlarda temel argümandır ve bireyin gereksinimleri bu toplumlar için hayati önem taşır. Bu toplumlarda toplumun varlık nedeni bireydir ve toplumun her alanında bireyin katılımı özel bir önem taşımaktadır bu toplumlar için. Gelişmiş toplumlarda, bireyin bireysel hak ve özgürlüklerinin gerçekleştirilmesi yine bireyin bu konularda söz hakkına sahip olmasıyla sağlanır Sivil ya da siyasal örgütlenmeler bireyin bu hak ve özgürlüklerin elde etmesini sağlayan meşru zeminlerdir. Yazar; bireyin vatandaş olarak toplumsal ve siyasal rolünü vererek bu alanlardaki vatandaş katılımının önemini vurgulamıştır.

On birinci ve son bölümün başlığı ise “Farklı Ülkelerdeki Vatandaşlık Eğitimi Uygulamaları” adını taşımaktadır. Başlıktan da görüleceği üzere yazar burada özellikle gelişmiş ülkelerdeki ve Türkiye’deki vatandaşlık eğitimi üzerinde durmuş ve bu ülkelerdeki bu eğitimin içeriği, uygulaması ve amacıyla ilgili bilgiler vermiştir.

Kitabın son bölümünden sonra, “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ek olarak verilmiştir.

Ayrıca kitabın en sonunda yazarın yararlandığı kaynakların listesi de verilmiştir.

Ülkemizdeki Vatandaşlık Bilgisi ile yapılacak herhangi bir çalışmaya ya da araştırmaya kaynak olabilecek bu kitap aynı zamanda bu alanın eğitiminde de kullanılabilir niteliktedir. Bu disiplinin temel unsurları, içeriği ve uygulamaları hakkında bilgi almak isteyenler için de iyi bir rehber kitap olduğu kanısındayım.